

Asılsız Bildirim Olarak Ebeveyne Yabancılaştırma Sendromu: Geleneksel Derleme

Parental Alienation Syndrome as False Allegation: Traditional Review

¹ Erhan ÖKSÜZ^a, ² Perihan ÇAM RAY^a, ³ Necmi ÇEKİN^b, ⁴ Ayşegül YOLGA TAHİROĞLU^a,
⁵ Rezan KARABULUT^a

^aÇukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları ABD, Adana, Türkiye

^bÇukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi, Adli Tıp ABD, Adana, Türkiye

Bu çalışma, Erhan Öksüz'ün Çukurova Üniversitesi Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı'nda Değerlendirilen Olgular Işığında "Ebeveyne Yabancılaştırma Sendromu" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir (Adana: Çukurova Üniversitesi; 2019).

ÖZET Çocuk ihmal ve istismarı dünyanın her yerinde karşılaşılabilen evrensel bir sorun olup, bu sorun hakkında kamu bilinci ve duyarlılığı arttıkça sıklığı ve yaygınlığının ciddi ölçüde ortaya çıkmaktadır. İstismar olgularını değerlendirirken gerçek istismar olguları ile asılsız bildirimlerin ayırt edilmesi dikkat gerektiren bir konudur. Çocuk istismarı iddiaları gerçek olabileceği gibi çeşitli nedenlerle asılsız çocuk istismarı bildirimleri de yapılabilmektedir. Çocuğun cinsel istismarı bildirimleri içinde ebeveynler, çocuk, sosyal çevre gibi pek çok nedene bağlı asılsız bildirimler ortaya çıkabilir. Son dönemlerde özellikle boşanma davalarında öne çıkan ve toplumsal bir sorun hâline gelen ebeveyne yabancılaştırma sendromu (EYS) yeni bir çocuk ihmal ve istismarı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu aynı zamanda çocuk hakkı ihlalidir. EYS, çocuğun bir ebeveyni tarafından diğer ebeveyne karşı bilinçli ve programlı bir şekilde yabancılaştırılması olarak tanımlanmaktadır. Çocuk bir ebeveynden mahrum bırakıldığı için çocuğun duygusal anlamda ihmal ve istismar edilmesi demektir. Çocuk öteki ebeveyne karşı bir silah olarak kullanılmaktadır. Bu konu hakkında bilgisi olmayan profesyoneller EYS'yi gözden kaçırmakta ve yabancılaştırıcı ebeveynin hedefteki ebeveyne karşı çocuğu programlaması yani çocuğun ihmal ve istismarı, diğer ebeveynin haksız suçlanması hatta yargılanması engellenememektedir. Bu yazı ile EYS'ye dikkat çekmek, geçerliliğine yönelik tartışmaları vurgulamak, özelliklerini belirtmek ve EYS ile karşılaşılabilecek olan sağlık çalışanlarına yönelik farkındalık oluşturmak amaçlanmaktadır.

ABSTRACT Child neglect and abuse is a global problem that can be encounter all over the world, and as public awareness and sensitivity about this issue is increasing, due to its frequency and prevalence has serious impacts. When evaluating case of abuse, it is an issue that requires attention to distinguish between real abuse cases and false reports. While allegations of child abuse can be true, false child abuse reports can also be made for various reasons. In child sexual abuse reports, false reports may arise due to many factors such as parenting, children itself and the impact of social environment. Parental alienation syndrome (PAS), which has become a social and judicial problem specifically in divorce cases, emerges as a new child neglect and abuse nowadays. This is also a violation of children rights. PAS is defined as the conscious and programmatic alienation of a child from one parent to the other parent. It means the emotional neglect and abuse of the child due to the child's deprivation of a parent. The child is used as a weapon against the other parent. Professionals who is not aware about this subject overlook the PAS and it cannot be prevented that the alienating parent programming the child against the targeted parent, that is, the neglect and abuse of the child, the other parent's unfair accusation or even prosecution. In this article, it is aimed to draw attention to the PAS, to emphasize the debates on its validity, to specify its features and to raise awareness for healthcare professionals who may encounter PAS.

Anahtar Kelimeler: Ebeveyne yabancılaştırma sendromu; asılsız bildirim; çocuk istismarı

Keywords: Parental alienation syndrome; false allegation; child abuse

Çocuk ihmal ve istismarı dünyanın her yerinde karşılaşılabilen evrensel bir sorun olup, bu sorun hakkında kamu bilinci ve duyarlılığı arttıkça sıklığı ve

yaygınlığının ciddi ölçüde olduğu ortaya çıkmaktadır. İhmal ve istismar mağduru çocuk ile temas kuran kişilerin bu bilinç ve duyarlılık ile bilgileri arttıkça,

Correspondence: Perihan ÇAM RAY
Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi, Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları ABD, Adana, Türkiye
E-mail: pericam20@hotmail.com

Peer review under responsibility of Türkiye Klinikleri Journal of Forensic Medicine and Forensic Sciences.

Received: 23 Nov 2022

Received in revised form: 03 Apr 2023

Accepted: 04 Apr 2023

Available online: 07 Apr 2023

2619-9459 / Copyright © 2023 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

çocuklar için yasal bildirimler yapılmakta, ilgili rakamlar da artmaktadır. Çocuk istismarının ortaya çıkmasında damgalanma-dışlanma korkusu, baskı ve tehdit, çocuğun kendisine inanılmayacağı düşüncesi gibi bireysel; aile birliğinin bozulması veya aileden ayrılma korkusu, ebeveynlerden birini kaybetme endişesi, ekonomik sıkıntılar, eğitimin aksamaması gibi toplumsal pek çok zorluklar vardır. Belirtilen nedenlerle, cinsel istismar olgularının yalnızca %5'inin adli makamlara bildirildiği tahmin edilmektedir.¹

Çocuk istismarı, insanlık tarihinin her evresinde, her kültürde yazılı tarihin başlangıcı ile birlikte farklı pek çok kaynakta göze çarpmasına rağmen insanlığın konuya dikkati son yüzyılda çekilebilmiş ve tıp literatüründe farklı tanımlamalarla karşımıza gelmiştir.²⁻⁴

İstismar ve ihmalin çok çeşitli sebepleri ve olumsuz sonuçları vardır. Bununla birlikte ihmal ve istismarın çocuğun aile bireylerinden biri tarafından gerçekleştirilmesi çocuğun hayatında derin bir fiziksel ve ruhsal çöküşe neden olur. Önemli bir istismar tipi olan ensest (aile içi cinsel istismar), binlerce yıldan bu zamana bilinmekte, birçok tarihi belgelerde, kitaplarda resmedilmekte, dikkat çekilmekte ve faileri lanetlenmektedir. Tarihsel açıdan incelendiğinde Peru, Mısır ve Japonya'da kraliyet ailesinin soy ayrılığına zarar gelmesini önlemek, soyun saf yapısını korumak adına bu eylemlerin normal kabul edildiği görülmektedir.⁵

Son zamanlarda artan boşanma davaları ile beraber bir çocuk ihmal ve istismarı olan ebeveyne yabancılaştırma sendromu (EYS) toplumsal bir sorun olmaktadır. Tarihsel olarak karşımıza ilk defa mitolojide çıkan ve aynı zamanda çocuk hakkı ihlali de olan YYS, çocuğun bir ebeveyni tarafından diğer ebeveyne karşı bilinçli ve programlı bir şekilde yabancılaştırılması olarak tanımlanmaktadır.^{6,7} YYS'nin fark edil(e)memesi çocuğa karşı ihmal ve istismarın devamına neden olmakla birlikte yabancılaştırılan ebeveynin yargılanmasına, hatta ceza almasına yol açmaktadır. YYS ile karşılaşabilecek sağlık çalışanlarının YYS'yi gözden kaçırmaması, hem çocuk hem de yabancılaştırılan ebeveyn için dramatik süreçlere neden olacaktır. Bu yazının amacı hem sağlık çalışanlarında hem de toplumsal farkındalık oluşturmaktır.

EYS'NİN TARİHSEL SÜRECİ VE TANIMI

EYS, tarihsel olarak karşımıza mitolojide çıkmaktadır. YYS mitolojide "Medea Kompleksi" ile ifade edilmiştir. Medea Kompleksi, Yunanlı şair Euripides'in kaleme aldığı Medea Tragedyası'daki Medea'nın ruhsal durumuyla bağdaştırılarak, öfke, hırs ve intikam arzusuyla gerçekleşen "Medea Kompleksi" olarak tanımlanmıştır.⁶

1945 yılında psikanalist Wilhelm Reich tarafından ilk defa bu kavram tanımlanmış olup, boşanma sonucu oluşacak narsistik yaralanmaya karşın kendini savunmak için diğer ebeveynin karalandığı ve çocuk için savaş açıldığı ifade edilmiştir. Narsistik yaralanma sonucu öfkelenen birey "düşmanı" kendinden bağımsız bir varlık olarak algılamaz, olgun öfkenin aksine, narsistik öfkenin amacı saldırgan olarak nitelediği kişiyi karalamak ve kirletmektir.⁷

"Patolojik Yabancılaşma" kavramını Wallerstein ve Kelly'nin 1976 yılında boşanan aileleri izlemeleri esnasında çocuğun ebeveyni reddetmesi ya da görüşme konusunda direnç göstermesi olarak adlandırmışlardır. Bu teoriye göre patolojik yabancılaşma boşanmaya tepki olarak büyük çocuklar ve ergenlerde daha belirgin olarak ortaya çıkmaktadır.⁷ Bu kavram çocuğun velayeti almayan öteki ebeveyne karşı reddedici tutumu, iletişim kurmayı istememe, görüşmeye direnç gösterme gibi yabancılaşma şeklinde görülebilmektedir. Wallerstein ve Kelly bir ebeveynin diğer ebeveyne karşı çocuğu aktif yabancılaştırmasını değil, çocuğun bir ebeveyne yabancılaşması üzerinde durmuşlardır.^{8,9}

EYS, 1980'li yıllarda boşanmakta olan ya da boşanmış ebeveynler ve çocukları üzerindeki deneyimlerden yola çıkarak Çocuk psikiyatristi olan Gardner tarafından tanımlanmıştır.¹⁰ Gardner, ilk olarak bu çocukların boşanma ya da ayrılık sonrası beraber yaşadıkları ebeveynin tarafında yer alıp diğer ebeveyne karşı düşmanlık, yabancılaşma ve bilişsel çarpıtmalar geliştirdiğini fark etmiştir.¹¹ Gardner, olguların %90'ında çocuğun boşanma sonrası velayetin annede olduğu ve babaya karşı yabancılaştırma yaşandığı, %10'luk bölümünde ise tersi bir durumun söz konusu olduğunu vurgulamış, ancak sonraki yıllarda, anne ve babanın eşit oranda çocuğu diğer ebeveyne karşı yabancılaştırdığını bildirmiştir.¹²

Gardner'in klinik deneyimlerine göre velayet anlaşmazlıklarının çoğunda cinsel istismar iddiaları bulunmaktadır ve velayet anlaşmazlıkları savaş hâline gelmiş ailelerin çocuklarının %90'ında EYS görülmektedir. Gardner, özellikle eski eşten intikam almak isteyen annelerin eski eşi cezalandırmak için çocuk istismar iddialarını gündeme getirdiklerini, velayet davalarının lehlerine çevirdiklerini belirtmiş ve bu konudaki gözlemleri sonucunda güçlü bir silah olarak EYS'yi sendrom olarak tanımlamıştır.¹²

Gardner, bazı annelerin "beyin yıkadıkları", özellikle çocuklarını babalarına karşı iftira kampanyasına tabi tuttuklarını, kötülediklerini ve sıklıkla doğru olmayan iddialarla babaya karşı programladıkları ve sonrasında çocukların da kendi hikayeleriyle bu sürece katkıda bulduklarını belirtmiştir. Gardner'in EYS ile ilgili tespitlerinin kaynağında temel olarak iki gözlem bulunmaktadır. Birincisi, velayet davalarında çocukların cinsel istismara uğradığına ilişkin artan iddialar, ikincisi de bu iddiaların büyük olasılıkla yanlış olduğu yönündeki gözlemlerdir.¹³

EYS, henüz uluslararası düzeyde bir bozukluk olarak tanımlanmamaktadır. Bunun en önemli nedenleri Amerikan Psikiyatri Birliği tarafından ruhsal hastalıklar için geliştirilmiş bir tanı sistemi olan "Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı" ve Dünya Sağlık Örgütü tarafından hazırlanan Hastalıkların ve Sağlıkla İlgili Sorunların Uluslararası İstatistiksel Sınıflandırması içerisinde yer almamasıdır.⁷ Ancak EYS'de iddia edilen ihmalistismar iddiaları gerçekleşmemiş olsa bile; gerçekleştiğinde çocuğa vereceği ruhsal travma etkilerini aynı şekilde gösterecektir. Yani EYS'ye maruz bırakılan çocuğa karşı iddia edilen ihmal ve istismar gerçekten uygulanmasa da travma sonrası etkileri ve ruhsal problemleri gerçekten bu ihmal ve istismara maruz kalmış şekilde gösterecektir.

EYS'NİN SIKLIĞI VE YAYGINLIĞI

Çocukların maruz kaldığı istismar oranını belirlemek, sayıyı tespit etmek çok zor bir durumdur. Çocukların maruz kaldığı istismar sıklığının kız çocuklar için %6-62, erkekler için %3-39 olduğu belirtilmektedir.¹⁴ Çocuk istismarında en büyük güçlüklerin başında istismarın ortaya çıkması, adli birimlere iletilmesi gel-

mektedir. Yine bu olgularda çoğunlukla fizik muayenede herhangi bir bulgu olmadığı, 12 yaş altı çocuklarda bulgu oranlarının %2,1-5,3 arasında değiştiği belirtilmiştir.^{15,16}

Çocuk istismarı iddiaları gerçek olabileceği gibi çeşitli nedenlerle asılsız çocuk istismarı bildirimleri de yapılabilmektedir. Boşanma ve velayet çatışmasının var olduğu hâllerde %25-50'ye ulaşabilen oranlarda kanıtlanamayan ya da asılsız bildirimlere rastlanabilmektedir. Velayet çatışması yok ise bu oran %4-9 oranlarındadır. Öte yandan, tüm velayet davalarında sadece %2 oranında cinsel istismar suçlamasına rastlandığı da unutulmamalıdır.¹⁷ Çocuk cinsel istismar bildirimlerinin çoğu gerçek olmakla birlikte sıklığı %2-8 olarak saptanan asılsız bildirimler önemlidir.¹⁸ Bu oran 6 yaşın altında çocuklar için %2, ergenler için %8 olarak belirlenmiştir.¹⁹ Asılsız cinsel istismar iddiası, özellikle ebeveynlerin boşanma sürecinde, velayet çekişmelerinde ve aile içi çatışmalarda oldukça sık ortaya çıkmaktadır.²⁰ Çatışmalı ayrılık ve boşanmalarda ebeveyn yabancılaştırmanın sıklığı ve yaygınlığı ile ilgili çalışmalar farklılıklar göstermekte ve çatışmalı boşanmalarda ebeveyn yabancılaştırmasının %7-40 arasında değişebildiği bildirilmiştir.²¹⁻²⁴ Avustralya'da gözden geçirilen olguların %29'unda ebeveyn yabancılaştırması olduğu, 2007 yılında yürütülen bir çalışmada ise yüksek çatışmalı boşanmalarda %55 oranında EYS bildirilmiştir.^{25,26}

Literatürde yer alan bir çalışmada, EYS ve çocukların cinsiyeti arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.²⁷ Kanada'da yapılan bir çalışmada, yabancılaştırılan ebeveynlerin 1/3'ünün baba olduğu tespit edilmiştir.²⁸ Literatürde yer alan çalışmalarda çocukların yaşı ve EYS arasında ters orantı olduğu tespit edilmiştir. Yapılan bir çalışmada, yaş ortalamasının 11 olduğu ve çocuklarda yaş küçüldükçe EYS'ye maruz kalma olasılığı ve EYS seviyesi artmaktadır.²⁷

EYS'NİN BELİRTİLERİ VE GELİŞİMİ

Çocuğun ebeveynine karşı iftira atmaya maruz bırakılması ve hedef alınması, EYS'nin en önemli belirtisidir. Bu süreç, bir ebeveynin hedefteki ebeveynine karşı çocuğu programlı telkinine, yani beyin yıkamaya götürmesidir. Bu süreç sadece iftira kampanyası ile kalmaz, aynı zamanda bilişsel düzeyde tam olarak

farkındalık geliştirememiş ve zihinsel olarak yeterince olgunlaş(a)mamış olan çocuğun, yabancılaştırılan ebeveyni desteklemek adına yabancılaştırılan yani hedefteki ebeveynle karşı kendi ürettikleri ile katkı sağlamaktadır.²⁹ Çocuk ürettiklerinin sonuçlarının farkında değildir ve bu durum “bağımsız düşüncü fenomeni” olarak adlandırılmıştır.²⁹ Burada, yabancılaştırılan ebeveyn ise bilinçli iftira ve yıpratma sürecini başlatır yani iftirayı başlatan, şekil veren ve devam ettiren konumda yet almaktadır. Bu süreci hangi motivasyon ile başlattığından bağımsız olarak EYS, çocukta duygusal kötüye kullanımın bir formu, çocuk ile ebeveyn arasındaki iyilik ve sevgi bağının azalması ya da kopması ile sonuçlandığı için; EYS duygusal ihmal ve istismar olarak tanımlanmaktadır.²⁹

Yabancılaştırılan ebeveyn, yabancılaştırıcı ebeveynin ne yaptığını ve niçin yaptığını anladığında sürecin birçok özelliği ve genellikle EYS tohumlarının henüz çocuk küçükken atıldığı ortaya çıkmaktadır. Bu durumda yabancılaştırılan ebeveynin ruhsal durumunu anlamak hedefteki ebeveynle yapılacak en büyük yardımdır. Yabancılaştırıcı ebeveynde anti-sosyal, Borderline, histriyonik ve narsistik kişilik bozukluğu gibi B kümesi bir kişilik bozukluğunun varlığının EYS'nin oluşumunda önemli bir rol oynadığı hipotezi mevcuttur.²⁴

EYS OLUŞUM SÜRECİ

KUŞAKLARARASI ETKİ

EYS uygulayan ebeveynlerin, çocuklukta gelişiminin ilk aşamalarında takılıp kaldığı düşünülmektedir. Bunun sonucunda ortaya çıkan yabancılaştırma sürecine “kuşaklararası etki” denmektedir.³⁰ Bu ebeveynlerin, tıpkı çocukluk döneminin başlarındaki gibi hayatta kalmak için başkalarının varlığına ihtiyaç duydukları ve zihinlerinin bununla meşgul olduğu belirtilmektedir. Ayrıca, EYS uygulayan ebeveynler tıpkı bu dönemdeki çocuklar gibi benmerkezcilerdir. Bu kişiler için çocukları üzerinde tam anlamıyla kontrol sağlamak ölüm kalım meselesidir. Bu kişilerin vermeyi değil sadece almayı bildikleri; empati yapma yeteneklerinden yoksun ve başkalarına merhamet göstermedikleri; dolayısıyla ne zaman yalan söylediklerini bilemedikleri de vurgulanmaktadır.³⁰ Bu nedendir ki aile çevresi, arkadaşlar, ruh sağlığı

profesyonelleri ve hâkimlerin yabancılaştırmaya son vermeleri uyarılarını dinlememektedirler. Bu durum zamanla çocuğa da yansır ve psikoza kalıtımsal bir eğilime haiz olup, duygusal ve fiziksel bağlamda sıkı ilişkileri bulunan şahıslarda etkilenme şeklinde oluşan bir psikotik bozukluk olan paylaşılmış psikoza yaşayabilmektedir.³⁰

ÇOCUĞUN YABANCILAŞTIRICI EBEVEYNE GÜVENİ

EYS'de asıl sorun genellikle çocuğun yabancılaştırıcı ebeveynle inanması ve güvenmesidir. Zamanla EYS uygulanan çocuk yabancılaştırıcı ebeveynin bakış açısını kazanmaktadır. Burada “programlama” ve “beyin yıkama” kavramları önemlidir. Programlama; içerik, tema ve inanışlar yönünden tanımlanmakta ve bunların programlayan ebeveyn tarafından diğer ebeveynle ilgili olarak çocuğa aktarılması şeklinde ifade edilmektedir. Beyin yıkama ise daha çok etkileşimsel bir süreci ifade etmekte ve çocuk ayrıntılı bir programı kabul etmeye ikna edilmektedir. Beyin yıkama, zamanla oluşmakta ve programın ve programla ilgili olarak kodlanan kelimeler ve ifadelerin çocuk tarafından kabul edilip tutum ve davranış değişikliği ortaya çıkıncaya kadar devam ettiği vurgulanmaktadır.⁷

DENGE TEORİSİ

EYS'nin oluşum süreci Heider tarafından ortaya konan “Denge Teorisi” ile de açıklanmaktadır. Denge teorisine göre kişiler arası ilişkilerde dengesiz bir durum dengeli bir duruma dönüştürülmek eğilimindedir. Kuramın asıl varsayımı, şahıs dengesiz bir hâlin ortasında kaldığı zaman bu durumdan rahatsızlık duyacak ve o hâli dengeye kavuşturana kadar kendi içinde bir baskı ve değişim arzusu hissedecektir. Kişi bu durumu dengelediğinde rahatsızlık hissi ortadan kalkacaktır.^{31,32}

İŞLEVSEL OLMAYAN DÜŞÜNCELER

Boşanma, çiftler üzerinde çeşitli kaygıları ve öfkeyi beraberinde getirmektedir.^{33,34} Bu duygular, insanı düşünce hatası içine sokabilir. “Seçici algılama” ve “ya hep ya da hiç” gibi işlevsel olmayan düşünce hataları ortaya çıkabilmektedir. Yabancılaştırıcı ebeveyn, eski eşini o anki duygusuna göre “bencil, dikkatsiz, verici değil, sorumsuz” gibi belli başlı basmakalıp kelimelerle niteleyebilmektedir. Burada, se-

çici algılama işlevsel olmayan düşünce biçiminde, kişi kanıtları görmezden gelerek, eldeki bilginin yalnızca belirli küçük bir kesimine bakarak sonuç çıkarılması dikkat çekmektedir. Söz konusu durumla ilgili olarak ancak kişinin önyargılarını doğrulayacak veriler göz önünde bulundurulur, diğerleri görmezden gelinir.⁷ Buna göre seçici algılama düşünce hatası ile düşünenler eski eşinin bu suçlamalara uyan davranışlarını daha fazla görecektir, öne çıkaracak ve ifade edecektir. Eski eşin olumsuz davranışları karakteri ile ilişkilendirilirken, olumlu davranışları ise görmezden gelinip ihmal edilecektir. Eski eşin olumsuz davranışları karakteri ile ilişkilendirilirken, olumlu davranışları ise başkalarına gösteriş olarak yorumlanmaktadır.³⁴

Velayeti alan aşırı kaygılı ve öfkeli ebeveyn, çocuğun diğer ebeveyn ile görüşmesi sonrasında “bençillik, dikkatsizlik, sorumsuzluk vb.” davranışları olduğu şeklinde basmakalıp düşüncelerine kanıtlar aramakta ve o ebeveynin çocuğu ihmal ettiği sonucuna varmaktadır.³³ Vardığı bu sonuçla çocuğunu ihmal ettiğini ve zarar verdiğini düşündüğü ebeveyne karşı çocuğu korumaya çalışmaktadır. Bu ebeveynler genellikle değişime karşı dirençlidirler ve bilgi işleme süreçleri bazen “bilişsel canavarlar” tarafından işgal edilmiş olarak tanımlanmaktadır.³⁵

İKİ BOYUTLU MODEL

EYS'nin bir süreklilik içerisinde devam ettiği oldukça açık bir şekilde tanımlanmıştır. Bu süreklilik hafiften şiddetliye doğru değişebilmektedir. Ebeveynin çocuğu yabancılaştırma süreçleri kaygısının şiddeti ve basmakalıp düşüncelerine inanma derecesine göre değişebilmektedir.³⁶ Yabancılaştırıcı ebeveynin eski eşine karşı çok öfkeli olması, kaygısının yüksek olması ve “sorumsuz, vurdumduymaz, vicdansız” gibi basmakalıp yargılarının güçlü olması sonucu çocuğu eski eşine karşı daha fazla yabancılaştırmasına neden olmakta ve ciddi düzeyde çocuğu programlayıp, beyin yıkamaktadır.³²

EYS uygulayıcısı ebeveynler, birbirinden farklı motivasyonlarla çocuklarını diğer ebeveyne karşı yabancılaştırsalar da hepsinde ortak nokta yabancılaştırılan ebeveyne karşı duyulan öfkedir. Bu öfkenin kurbanları ise aslında ailedir. Ancak kurbanlar arasında derecelendirme yapmak gerekirse en büyük

kurban çocuklardır. Çünkü ebeveynine yabancılaştırılan çocuğun bütün bir geleceği çalınmıştır. Yabancılaştırmada kullanılan yöntemler çocuğa dünyanın güvensiz ve acımasız olduğunu, kimseye güvenilmesi gerektiğini öğretmektedir.⁷

EYS SÜRECİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

ADİL DÜNYA İNANCI

Adil dünya inancı, dünyanın adil bir yer olduğu ve insanların neyi hak ederlerse onu buldukları hipotezi üzerine kurulmuştur.³⁷ Ebeveynine yabancılaştırılan bir çocuk için gerek yabancılaştıran ebeveyn gerekse sürecin etkisi ile adil dünya inancı yerini dünyanın hiç de adil bir yer olmadığı inancına bırakır. Adil olmayan bir dünya tehlikelidir ve tehlikelerden korunmak için en azından güvenilir birine ihtiyaç vardır. Bir ebeveyninden uzaklaştırılan çocuk diğer ebeveyne de kaybettiğinde kendini güvende hissedemeyecektir. Birlikte kaldığı ebeveynin açık ya da örtülü istek ve taleplerine uymak ona istediği güven ortamını sağlayacaktır. Birlikte kaldığı ebeveynin güvenini daha fazla kazanabilmek için o ebeveyninden ilgili daha fazla fanatikleşecek ve diğer ebeveyne suçlayacak ve dışlayacaktır.⁷

ÖFKENİN ETKİSİ

EYS olgularında en güçlü hissedilen duygu öfkedir. Yabancılaştırıcı ebeveyne temel motivasyonu, öfke duygusu sağlamaktadır. Bu motivasyonu sağlamasındaki etkili unsur yabancılaştırılan ebeveynde yıkıcı etkiler yaratması ve ona zarar vermesidir.⁷

TERK EDİLME DUYGUSU

Terk edilme öfkeye neden olan en önemli faktörlerden birisidir.⁷ EYS terk eden eşten intikam almanın en ağır ve en acımasız yöntemlerinden biridir. EYS uygulayan ebeveyn kendisini terk eden ebeveynin en değerli hazinesi olan çocuğunu ona karşı yabancılaştırarak elinden alır. Literatürde bu durum “intikam hazzi” olarak tanımlanmıştır. İntikam hazzi yaşayan ebeveyn çocuğun yaşadığı sıkıntılara değil, aldığı haza odaklanır ve gözü hiçbir şeyi görmez, yaptıklarının sonuçlarını hesaplamaz. Onun için önemli olan terk eden eşe unutamayacağı bir ders vermektir.^{7,37}

SEVİLMEDİĞİNİ DÜŞÜNME

Yabancılaştırıcı ebeveyn, bir zamanlar çok sevdiği ve kendisinin de sevildiğini, kendisine değer verildiğini düşündüğü ilişkisi sonlanmış ve artık sevdiği kişi tarafından sevilmediği bir durum ile karşı karşıya kaldığı belirtilmektedir.⁷ Eğer ebeveyn, bunu kabullenmez ise ruhsal anlamda patolojik davranışlar sergileyebilmekte; EYS uygulayarak çocuklar aracılığıyla eski eş, arkadaşlar, aile ve çevrenin ilgi odağı olabilmektedir. Sonuçta, çeşitli arabulucular devreye girer ve bu kadar çok insanın ilgisi sayesinde “sevilmiyorum düşüncesini” bir parça da olsa aşmaya çalışır.⁷

ETKİLEŞİMİ SÜRDÜRME İHTİYACI

Bazen kişiler eski eşleriyle bir şekilde etkileşimi sürdürmek isteyebilirler. Etkileşim mutlaka olumlu olmak durumunda değildir. Önemli olan eski eş ile temas hâlinde olmaktır. Çocuğu diğer ebeveyne karşı olumsuz bir şekilde programlamak ve yabancılaştırmaya çalışmak etkileşimin düşmanca olan şeklidir.⁷

EKONOMİK EŞİTSİZLİK

Ekonomik eşitsizlik EYS’yi ortaya çıkaran başka bir faktördür. Kadınlar erkeklere oranla daha dezavantajlıdır. Ancak EYS uygulayan kadın ya da erkeklerin ekonomik durumları hakkında henüz bir araştırmaya rastlanmamıştır. Eğer erkek, kadından ekonomik açıdan daha güçlü ve terk eden konumda ise kadın gerek ekonomik gerekse de iyi avukatlar bulması konusundaki dezavantajı nedeniyle öfke duyacak ve kendisini mahkemede daha baskın konuma getirebilmek için erkeğe karşı çocukta sistemli bir programlamaya başlayacaktır. Eğer kadın ekonomik olarak erkekten güçlü ve terk edilmişse deneyimli ve iyi avukatlar bulacak, süreci kurgulayacak ve yönetecektir. Terk edilmenin intikamını EYS ile alacaktır. Bazı olgularda ekonomik olarak avantajlı konumdaki annenin, çeşitli iftiralarla eski eşini suçladığı ve avukat olarak da çocuk hakları konusundaki çalışan bir avukat tarafından temsil edildiği görülmektedir.⁷

NAMUS KAVRAMI

Bizim gibi geleneksel ve “namus” kavramının öne çıktığı toplumlarda bir kadının evi terk etmesi, başka bir erkekle ilişkisi nedeniyle boşanmaya çalışması ol-

dukça vahim sonuçlar doğurabilmekte ve kadınlar çocuklarını bazen yıllarca görememektedir. Kadının iyi anne olmamasından, “namussuz” olmasından söz edilerek çocukları görmesinin bile hakkı olmadığı söylenerek ağır bir yabancılaştırma yapılabilir. Evden ayrılan kadınlarla ilgili olarak hiçbir şeyin farkında olmayan çocuklara annelerinden yabancılaştırılma adına her yöntem uygulanabilmektedir. Ülkemizde namus kavramı altında çocuklarından uzaklaştırılan, çocuklarını bir daha göremeyen sayısız anne ile doludur. Dolayısıyla toplumumuza normal bir durummuş gibi karşılanan ama aslında ağır bir çocuk istismarı olan görünmez sayısız EYS olguları mevcuttur.⁷

OYALAYICI MANEVRA

Bazen EYS oyalayıcı bir manevra olarak da yabancılaştırıcı ebeveyne hizmet edebilir.³⁵ Bu özellikle evlilik problemlerinin ana kaynağının yabancılaştırıcı ebeveynden kaynaklandığı ve sonuçta ayrılmaya giden durumlarda geçerlidir. Çocuğun bu konulardan dikkatinin uzaklaştırılmasının bir yolu diğer eşe karşı iftira kampanyasının başlatılmasıdır.⁷

YANSITMA SAVUNMA MEKANİZMASININ KULLANILMASI

Psikolojide “yansıtma” savunma mekanizması, kişi başkasını suçlar ya da kendi suçlarını başkasına atarak kendi yanlışlıklarını ve olumsuzluklarını başkalarında görür. Boşanma öncesinde çocuklarıyla ilgilenmeyen ve ailesine çok az zaman ayıran birçok ebeveyn boşanma zamanı geldiğinde, kişiliklerinde dramatik değişimler olmaktadır. Aniden “en iyi anne veya baba” olup etrafa ne kadar iyi bir ebeveyn olduğunu kanıtlama çabasına girmektedirler. Çocukları ile daha önce ilgilenmemenin suçluluğu ile çocuğa EYS uygulayıp kendilerinin çocuk bakımında diğer ebeveyne göre daha iyi olacağı ve hedefteki ebeveynin kapasitesinin yetersiz olduğu vurgusu yapmaktadırlar.⁷

ÇOCUĞA KARŞI AŞIRI KORUYUCU DAVRANMA

Ayrıma ya da boşanma sonrasında bir ebeveyn evden ayrılmış ve çocuk kendini bir ölçüde korumasız hissetmektedir. Birlikte kaldığı ebeveyninin dışarısının tehlikelerle dolu olduğu ve bu tehlikelerden onu sadece kendisinin koruyacağını sıklıkla vurgula-

ması karşısında çocuk ebeveynin dizinin dibinden ayrılmamakta ve o ne derse onu yapmaktadır. EYS'nin hedefindeki ebeveyn de genellikle günah keçisidir. Böylece yabancılaştırılan ebeveyn hem yabancılaştırılan ebeveynin hem de çocuğun "şamar oğlanı" olur. Başa gelen her şey boşanma nedeni ile olmuştur. Bunun mutlaka bir bedeli olmalıdır ve o bedel EYS ile sonuçlanmaktadır.^{7,37}

PARANOİD DÜŞÜNCE YAPISI

Paranoid özelliklere sahip yabancılaştırıcının, çocuğu hedefteki ebeveynine karşı programlamada oldukça başarılı olduğu belirtilmektedir.⁷ Gerek paranoid kişilik özelliğine sahip gerekse de süreç içerisinde bir şekilde paranoid düşünceler geliştirmiş ebeveyn, diğer ebeveynin gerçekten de kendisine ve çocuğuna zarar verebileceğini düşünebilmektedir.⁷ Bu düşünceler karşısında çeşitli tedbirler almaya çalışabilmektedir. Bu tedbirler bazen çocuktan gizli, bazen de çocuk ile beraber alınmaya çalışılmaktadır. Gizli olsa da çocuk bir şekilde bu korkuyu ve tedirginliği hissedebilmektedir. Henüz gerçeği değerlendirme kapasitesine sahip olmayan bir çocuk diğer ebeveynin tehlikeli olduğuna inanmaya ve o ebeveyninden uzaklaşmaya başlamaktadır.^{7,37} Bu da EYS gelişiminde etkili olabilmektedir.

EYS SÜRECİNDE KULLANILAN STRATEJİLER

Yabancılaştırıcı ebeveynin, hedefteki ebeveynine karşı 17 temel strateji kullanarak çocuğu yabancılaştırdığı tespit edilmiştir: Bu stratejiler **Tablo 1**'de yer almaktadır.³⁸

EYS'İN AYIRT EDİCİ ÖZELLİKLERİ

Gardner tarafından EYS için 8 özellik tanımlanmıştır.⁷ Bu özelliklerin varlığı durumunda EYS düşünülmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu özellikler şunlardır:¹¹

HEDEFTEKİ EBEVEYNE KARŞI İFTİRA KAMPANYASI

Bu ebeveyn evden genellikle ayrılmak zorunda kalan ebeveynidir. Evden ayrılıp çocuğunu ardında bırakan ebeveyn hedef tahtasına konur. Direkt olarak evden ayrılan eşten intikam alamayan ebeveyn çocuğu bir silah olarak kullanabilir. Bazen bilinçli bazen de bilinçaltı süreçlerle, giden ebeveynin kötü olduğu ve

TABLO 1: EYS sürecinde kullanılan stratejiler.³⁸

Kötü söz söyleme
İlişkiye sınırlama getirme
İletişimi engelleme
Sembolik iletişime engel olma
Sevginin çekilmesi
Çocuğa hedefteki ebeveynin onu artık daha fazla sevmediğinin söylenmesi
Çocuğun seçime zorlanması
Hedefteki ebeveynin tehlikeli olduğu izleniminin yaratılması
Çocukta şüphe uyandırma
Çocuğun hedefteki ebeveyni reddetmesi için zorlanması
Çocuğa hedefteki ebeveynine karşı ajanlık teklif edilmesi
Çocuktan sınırların hedefteki ebeveynine söylenmemesinin istenmesi
Hedefteki ebeveynine isimle hitap edilmeye başlanması
Yabancılaştırıcının yeni eşini anne veya baba olarak takdim edip çocuğun da aynı şeyi yapmasının istemesi
Hedefteki ebeveyninden çocuğun tıbbi, akademik ve diğer önemli kayıtlarını gizlemek
Hedefteki ebeveyn ile çocuğun bağıını kesmek için çocuğun adı ya da soyadı değiştirilebilir
Çocuğu kendine bağıimli hâle getirmek

EYS: Ebeveynine yabancılaştırma sendromu.

çocuğa zararlı olduğunu ortaya koymaya çalışabilir. Ayrıldığı eşi hakkında genellikle evlilik sırasında gündeme gelmemiş olan çeşitli iddialar ortaya atılabilir. Bazen bu iddialar cinsel istismara kadar gidebilir. Oysaki evlilik döneminde bununla ilgili en ufak bir şüphe bile yoktur, herhangi bir şikâyet dile getirilmemiştir. Hedefteki ebeveyn ile ilgili başka iddialar da gündeme gelebilir, bu ebeveynin çocuğuna şiddet uyguladığı, çocuğu birlikte vakit geçirmedeği, çocuğunu sevmediği, ekonomik olarak desteklemediği vb. birçok iddia gündeme getirilebilir. Bu iddialar bazen mantık sınırlarını zorlasa da iddiaların altı çeşitli şekillerde doldurulmaya çalışılır.^{7,10}

HEDEFTEKİ EBEVEYİNİ REDDETMEK İÇİN ÇOCUĞA TUTARSIZ, MANTIKSIZ, ZAYIF VE SAÇMA BİR MANTIĞA SÜRÜKLEME

Hedefteki ebeveynine iftira kampanyası başlatıldıktan sonra bu kampanyaya çocuk da dâhil edilir. Çocuğun yaşına göre bu süreç çok hızlı gelişebilir. Ortaya konan iddialar ile paralel konuşmalar sık sık çocuğun yanında yapılmaya başlanır. Ya da başkaları ile olan telefon görüşmeleri ve yüz yüze sohbetlere çocuk şahit olur. Böylece çocuk mantık sınırlarını zorlayan bir sürecin içine sürüklenmeye başlar. Ortaya atılan

iddialar mantıksız, yere ve zamana göre tutarsız olmasına karşın inandırıcılığı giderek artmaya başlar.⁷

ÇOCUKTA HEDEFTEKİ EBEVEYNİNE KARŞI ÇELİŞKİLİ DUYGULARININ EKSİKLİĞİ

Çocuk, ayrılık ya da boşanma öncesinde kendisi ile çok iyi zamanlar geçirmiş, karşılıklı güven ve sevginin oluşmuş olduğu bir ebeveyni bile reddetmiş olması karşısında herhangi bir çelişkili duygu hissetmez. Ebeveyni ile ayrılmış olmasının verdiği kayıp duygusu ve birlikte yaşadığı ebeveynin “iftira” kampanyasına ortak olmanın verdiği suçluluk hissi ile başa çıkmak için çocuk duygularını izole edebilir. Çocuk duygularını içine atar ve izole ederse ancak baş edebilir. EYS çocuktaki duyguları bastırır ve ifadesinin önüne geçer.

BAĞIMSIZ DÜŞÜNÜR FENOMENİ

Yabancılaştıran ebeveyn gerek çevresi gerek tıbbi değerlendirmeler ve gerekse de mahkeme sürecinde çocuğunun diğer ebeveyni ile görüşmesini istemesine karşın çocuğun görüşmek istemediğini dile getirir. Ayrılık ya da boşanma öncesinde hedefteki ebeveyn çocuk ilişkisinde genellikle bir sorun yoksa boşanma sonrasında da korku vb. tepkilerin olması beklenmemektedir. Bu gibi durumlar çocuğa empoze edilen düşünce ve duyguların varlığını göstermektedir. Diğer ebeveyni kaybettiğini hisseden çocuk birlikte kaldığı ebeveynin güvenini kazanmalıdır. O, bir iddiada bulunuyorsa çocuk bazen bu iddiayı desteklemenin ötesinde daha da ileriye gidebilir. Yabancılaştıran ebeveyni savunmak için çocuk duyguların kendi duyguları olduğunda ısrar etmektedir. Çocuğa hedefteki ebeveynle ilgili soru sorulmadan çocuğun düşüncelerinin kendi düşünceleri olduğunu beyan etmesi şüphe çeken bir durum olmalıdır.

ÇOCUĞUN YABANCILAŞTIRAN EBEVEYNE KARŞI KOŞULSUZ OTOMATİK DESTEĞİ

Çocuk bir ebeveynini “kaybetmiştir” ve diğer ebeveynini de kaybedebileceği endişesi ile birlikte yaşadığı ebeveyne daha fazla yapışır. Onun her söylediğini kabul eder, sorgulamaz ve empoze ettiği fikirlere boyun eğer. Her ortamda birlikte yaşadığı ebeveyne koşulsuz destek sunar.

ÇOCUKTA BELİRGİN BİR SUÇLULUĞUN OLMAMASI

Çocuk hedefteki ebeveynin kendilerinden kaynaklı mutsuzluğu karşısında duygusuzdur. Çocuk olumlu ya da olumsuz hiçbir duygu belirtisi göstermeyebilir. Birlikte yaşadığı yabancılaştırmacı ebeveyn ile birlikte hedefteki ebeveyne attıkları iftiralar karşısında suçluluk hissetmez. Atılan iftiralarla hedefteki ebeveynin yaşadığı acı görmezden gelinir, hedefteki ebeveynin bütün çabaları karşısında çocuk nötr bir tavır içinde olur.

ÜRETİLMİŞ SENARYOLARIN VARLIĞI

Çocuğun gelişim düzeyine bakılmaksızın bazı iddialar çocuğa benimsetilmeye çalışılır. Örneğin cinsel istismar iddiasındaki 6 yaşındaki bir çocuk, doktorda ya da mahkemede “Cinsel istismara uğradım.” ifadesini kullanabilir. Oysa bu çocuğun istismar kelimesinin ne anlama geldiğini bilmediği açıktır. Bu durumda çocuk, oluşturulan senaryoda verilen rolün gereklerini yerine getirmektedir. Bu durumun çocuğun gelişimine olumsuz etkisi yabancılaştırmacı ebeveyn tarafından önemli değildir. Onun ilgilendiği ve odaklandığı tek şey hedefteki ebeveyne zarar vermek ve ondan öç almaktır.

HEDEFTEKİ EBEVEYNİN GENİŞ AİLESİNE KARŞI YAYILAN KİN VE NEFRET DUYGULARI

İftiralar sadece hedefteki ebeveyn ile sınırlı kalmayıp geniş ailesine de yayılır. Geniş ailesinin kötü bireyler olduğu, çocuğa iyi davranmadıkları, çocuğun onlarla her görüşmesinde mutsuz olduğu ifade edilir.

EYS'İN EVRELERİ

Her çocuğun yaşı, gelişim düzeyi, sosyal desteği ve uygulanan yabancılaştırma yöntemleri farklı olduğu için EYS her çocukta aynı düzeyde görülmemektedir. Yabancılaştırma yöntemleri yanında çocuğun ruhsal dayanıklılığı, stresle nasıl başa çıktığı, yaşadığı sıkıntı ve travmadan kurtulma yöntemi anlamlıdır. Tanı konduktan sonra çocuğa doğru müdahalelerde bulunmak için EYS'nin hangi şiddette olduğunu tespit etmek önemlidir. Gardner EYS'yi hafif, orta ve şiddetli olmak üzere üç değişik formda tanımlamaktadır.³⁷

HAFİF DÜZEYDE EYS

EYS'nin geriye döndürülebilmesi açısından en ümit verici formudur. EYS'nin görülmeye başlandığı ve klinik belirtilerin yeni ortaya çıktığı evredir. Bu evrede çocuğun her iki ebeveyn ile de ilişkisi devam etmektedir. Çocuk hedefteki ebeveyn ile ilişki kurmaya dirençlidir, fakat bir araya gelirse o ebeveyn ile zaman geçirmekten keyif alır. Bu evrede sorun fark edilmez ve müdahale edilmezse ileriki evrelere ilerleyebilir.^{10,37}

Bu seviyede genellikle ebeveyn kendisinin diğer ebeveyninden iyi olduğunu öne sürer ve çocuğa bunu empoze eder. Bu süreçte adeta iyi ebeveynlik açısından bir yarış yaşanabilir. Gizli ya da açık bir rekabetin varlığı bir ebeveynin diğer ebeveyne karşı "zaferi" ile sonuçlanabilir. Günlük hayatta da sık sık kullanılan ve işlevsel olmayan düşünceler içerisinde yer alan "ya hep ya hiç" düşüncesi burada da devreye girer.^{10,37}

ORTA DÜZEYDE EYS

Bu aşamaya gelindiğinde EYS konusunda epey yol kat edilmiştir. Çocuğa uzaktaki ebeveyn ile ilgili çok fazla olumsuz mesaj verilmiş ve çocuk tarafından da bu mesajlar kabul edilmiştir. Olumsuz mesajların zih-

ninde yer bulduğu çocuk o mesajlara bilişsel, duygusal ve davranışsal yanıtlar verir. Bilişsel yanıtların içinde o ebeveynin kendisi ve birlikte kaldığı ebeveyni için kötü olduğunu ifade eder. Duygusal yanıtlar içerisinde hedefteki ebeveyne karşı öfke ve nefret gelişir. Davranışsal yanıt veren çocuk ise hedefteki ebeveyniyle ilişki kurmaya güçlü şekilde karşı koyar ve bir araya geldiklerinde sürekli karşı koyucu davranışlarda bulunur.^{10,37}

ŞİDDETLİ DÜZEYDE EYS

Bu aşamaya gelmiş çocukları EYS'den kurtarmak ve uzlaşmayı sağlayabilmek neredeyse imkânsızdır. Şiddetli düzeyde çocuk hedefteki ebeveyn ile ilişki kurmayı sürekli olarak ve hoşgörüsüz bir biçimde reddeder ve kaçınır. Bu noktada yabancılaştırıcı ebeveyn genellikle bir sanrı sistemi içerisinde olmakta ya da ciddi düzeyde ruhsal bir hastalığı bulunmaktadır. "Düşmanı" ile ilişkisinde çocuğu bir silah olarak kullanmaktan çekinmemektedirler. Yabancılaştırıcı kendisini çocuğun ebeveyni olmaktan çok hedefteki ebeveynin düşmanı olarak görür. Mümkün olabilirse bu düzeyde çocuk ve yabancılaştırıcı ebeveyn birbirlerinden ayrılmalıdır.^{10,37} Çocuğun belirti seviyesi ve belirtiler **Tablo 2**'de belirtilmiştir.

TABLO 2: Çocuğun belirti seviyesi.³⁷

Belirti seviyesi	Hafif	Orta	Ağır
Birincil belirtiler			
Hedefteki ebeveyne karşı iftira kampanyası	Hafif	Orta	Şiddetli
Hedefteki ebeveyni küçültmek için zayıf, tutarsız, anlamsız mantık yürütmeler	Hafif	Orta	Çoğul, anlamsız, tutarsız mantık yürütme
Çocukta hedefteki ebeveyne karşı çelişkili duygularının eksikliği	Normal kararsızlık	Kararsızlık yok	Kararsızlık yok
Bağımsız düşünür fenomeni	Yok	Var	Var
Çocuğun yabancılaştırıcı ebeveyne karşı koşulsuz otomatik desteği	Minimal	Var	Var
Çocukta suçluluğun bulunmaması	Normal suçluluk	Hafif ile suçluluğun bulunmaması arası	Yok
Ödünç senaryoların varlığı	Minimal	Var	Var
Hedefteki ebeveynin geniş ailesine karşı yayılan kin ve nefret duyguları	Minimal	Var	Şiddetli, fanatik
Ek ayırıcı tanı fikirleri			
O zaman diliminde geçiş sıkıntılıları	Genellikle yok	Orta	Dehşet verici veya ziyaret mümkün değil
Ziyaret sırasındaki davranış	Sorun yok	Ara ara karşıt ve provokatif	Ziyaret yok, yıkıcı veya ziyaret sırasında sürekli provokatif
Yabancılaştırıcı ebeveyn ile sıkı bağlar	Güçlü	Güçlü	Hafif-orta-şiddetli patolojik ve sıklıkla paranoid
Yabancılaştırılmadan önce yabancılaştırılan ebeveyn ile sıkı bağlar	Güçlü, sağlıklı veya minimal sorunlu	Güçlü, sağlıklı veya minimal sorunlu	Güçlü, sağlıklı veya minimal sorunlu

EYS'DE YABANCILAŞTIRICILARIN BELİRTİ SEVİYESİ

EYS'de çocuklar kadar yabancılaştırıcı ebeveynler de belirti seviyelerine göre hafif, orta ve şiddetli olmak üzere üç grupta değerlendirilmektedir. Yabancılaştırıcı ebeveynin hangi düzeyde olduğu velayet değerlendirmesinin yanında hem çocuk hem de mümkünse ebeveynin tedavisi için de çok önemlidir.^{10,37}

HAFİF DÜZEYDE YABANCILAŞTIRICI

Müdahaleye ve değişime en açık yabancılaştırıcı ebeveynler bu düzeydedir. Eğer tüm yaşananlarla ilgili farkındalık yaratılabilirse bu aşamadaki ebeveynler yabancılaştırıcı manevralarını sonlandırabilirler. Hafif düzeydeki yabancılaştırıcı ebeveynler hedefteki ebeveyn ya da geniş ailesi ile ilgili olumsuz yorumlarda bulunurlar, ancak çocuk ile o ebeveyn arasındaki ilişkiyi ciddi düzeyde olumsuz etkileme niyetleri yoktur. Bu ebeveynlere davranış ve sözlerinin çocuk üzerindeki etkisini gösterebilecek bir arkadaş, dost, aile bireyi veya terapist varlığında olumsuz tutumlarını sonlandırma olasılıkları yüksektir.^{10,37}

ORTA DÜZEYDE YABANCILAŞTIRICI

Orta düzeydeki yabancılaştırıcı, kasıtlı olarak hedefteki ebeveyn ile çocuğun ilişkisini baltalamak için aktif olarak çocuğu diğer ebeveyne yabancılaştırır. Hedefteki ebeveyn ne yaptıysa yanlış ve çocuk için zararlıdır düşüncesi çocuğun kafasına yerleştirilmeye çalışılır. Bu düzeydeki yabancılaştırıcı ebeveynlerde boşanma öncesinden beri süregelen ruhsal sorunların bulunma olasılığı vardır. Öbür ebeveyni dışlayıcı manevralar sıklıkla görülür ve o ebeveyni sık sık adli mercilere şikâyet ederler. Mahkeme kurallarını sıklıkla ihlal eder ve mahkemeleri yanıltmaya çalışırlar.^{10,37}

AĞIR DÜZEYDE YABANCILAŞTIRICI

Şiddetli düzeydeki yabancılaştırıcılar, takıntılı yabancılaştırıcılar da denebilecek yabancılaştırıcılar ve çocuk ile hedefteki ebeveynin ilişkisini mutlak düzeyde engellemek için çaba gösterirler. Bu düzeydeki ebeveynlerde ayrılık öncesinde psikotik bozukluk, ciddi düzeyde depresif bozukluk, sanrısız bozukluk gibi ruhsal sorunlar bulunmaktadır. Ayrıca bu dü-

zeyde yabancılaştırıcıların kişilik özellikleri incelendiğinde paranoid, narsistik ve antisosyal kişilik bozukluğu sık görülmektedir. Diğer ebeveynlere karşı programlayıcı düşünceler ve sözler sürekli bir şekilde devam etmektedir. Sık sık polise, mahkemeye ve sosyal hizmetlere diğer ebeveyni şikâyet ederler. Sık kavga çıkarır ve öfke krizleri geçirirler. Mahkeme kurallarını sık sık ihlal eder ve mahkemeleri yanıltmaya çalışırlar.^{10,37}

EYS VE OLASI SONUÇLAR

EYS çocuklar üzerinde yıkıcı etkileri olan ciddi bir durumdur. Bu süreçte, çocuğun istismara maruz kalması durumunda oluşabilecek ruhsal durum ve hasar ne ise EYS sonucu da aynı şekilde çocuğa zarar verebilmektedir. Yani EYS'nin kendisi başlı başına bir çocuk ihmal ve istismarıdır. Ancak, EYS olgularında yabancılaştırıcı ebeveynler bu durumu görememektedir. Çocuklukta ebeveyn yabancılaştırıcı davranışlara maruz kalan 20 yetişkinden oluşan uluslararası bir örnekleme yapılan yakın tarihli bir çalışmada, ebeveyn yabancılaşmasının nesiller arası aktarımına yer verilmiş ve anksiyete bozuklukları ve travma reaksiyonları, emosyonel acı, bağımlılık ve madde kullanımı gibi temalar belirlenmiştir.³⁹ EYS belirtilerinin seviyesi, aile içi çatışmalar veya çekişmeli boşanmalar ile doğru orantılıdır. Bu olgularda, çok uzun süredir çocuğun süreç içerisinde yer alması çok fazla muayene olması, görüşmeler yapması, mahkemeler ve davalar nedeniyle gerçeklik algısının bozulmuş olması dikkat çekmektedir.²⁰

EYS için programlama ve beyin yıkama gerçekleştirirken, nörobiyolojik ve psikojenik düzeyde yalnızca hafıza oluşumu sağlanmaktadır. Yabancılaştırıcı ebeveynin, konuyu çocuklarla sürekli konuşması, çocuklara yönlendirici sorular sorması çocukları beklendik cevaplar vermeye sevk etmekte ve çocukların gerçeklik algısı zarar görmektedir. EYS'de beyin yıkama sürecinde ikna edilmek için yoğun biçimde maruz kaldıkları olumsuz olaylar küçük çocuklar tarafından hayal edilmektedir. Henüz hafıza kurulumu ve depolanması gelişimsel olarak olgunlaşmadığından dinlediği sırada birkaç kez hayal edilen olumlu veya olumsuz bir durum canlı biçimde hafızaya kaydedilir ve çocuklar bir süre sonra net sahneler hatırlar.

ladığı bu olayın gerçek mi yoksa hayal mi olduğunu ayırt edemez. **Yalancı Hafıza (False Memory)** denen bu durumun oluşması açısından EYS'nin yaşadığı yaşlar özellikle riskli kabul edilen dönemlerdir, ancak çocuk ve erişkinlerde Yalancı Hafıza Sendromunun (False Memory Syndrome) tartışılmalı tarihi ve özellikleri vurgulanmıştır.⁴⁰ Bellek, geçmişte pasif bir kodlama, depolama ve geri getirme aracı olarak görülmekteydi. Ancak, sonraki çalışmalarda, belleğimizde temsil edilen olayların, geçmişin birebir kopyası olmadığını, hatalara, çarpıtmalara, yönlendirmelere ve yanılsamalara yatkın olan birtakım yapılandırıcı süreçlerin sonucu olarak görülmeye başlanmıştır.⁴¹ Günümüzde, özellikle çocukların belleklerinin telkine yatkınlığı araştırma konusudur. Anılar, “telkin, yanlış bilgi, yanlış algı, yanlış atıf, duygular” ile değişebilir ve şekillendirilebilirler. Sahte anı durumu, anıların deformasyonu veya yanlış bilinen anılar olup, aslında hiç gerçekleşmemiş ama bir şekilde yaşandığı sanılan, hafızamızda yer alan anılardır.⁴¹ Bu durum hukuki süreçler için çok tehlikelidir. Özellikle çocuklukta cinsel istismarlar ile ilgili adli durumlarda bu durum göz önüne alınmaktadır. Sahte hatıraların haksız mahkûmiyetler ve önemli yasal sonuçları olabilmektedir.⁴¹

EYS, yabancılaştırılan ebeveyni hedef alsa da temelde çocuğun ruhsal anlamda sağlıklı gelişimine zarar veren bir süreçtir. EYS'nin çocuklar üzerindeki en belirgin etkisi “güvensiz bağlanmaya” neden olmasıdır. EYS nedeniyle güvensiz bağlanma gerçekleştiren çocuğun daha sonraki yaşam dönemlerinde ruhsal sorunları baş gösterecektir.⁴²

EYS'nin uzun süreli etkileri üzerinde yapılan araştırmalar kısıtlıdır. Baker'in yaptığı bir çalışmada, EYS'nin erişkinlikte daha düşük benlik saygısına yol açtığı tespit edilmiştir. Yabancılaştırılan ebeveynin reddedilmesiyle başa çıkma deneyiminin erişkinlikte ortaya çıkan depresyonla bağlantılı olduğu belirtilmiştir.⁴³⁻⁴⁵

EYS'DE YASAL VE TEDAVİ YAKLAŞIMLARI

Çocuğun Üç Seviyede Belirtilerine Göre, Yabancılaştırıcının Üç Seviyede Tedavi ve İdaresi, Gardner tarafından 2006 yılında oluşturulmuştur.³⁷ Buna yönelik özellikler, **Tablo 3**'te yer almaktadır.

EYS henüz resmî bir tanı olarak kabul edilmediği için bu konu ile ilgili araştırmaların yanında tedavi girişimleri de oldukça sınırlıdır. EYS ile ilgili olarak uygulanan ve başarılı olduğu bildirilen birey-

TABLO 3: Çocuğun belirtilerine göre yabancılaştırıcının tedavi ve yönetimi.³⁷

Çocuğun belirti seviyesi	Yaklaşım	
	Yasal yaklaşımlar	Psikoterapötik yaklaşım
Yabancılaştırıcı hafif seviyede	Birincil velayet yabancılaştırıcıda kalacak şekilde mahkeme kararı	Genellikle gerekli değil
Yabancılaştırıcı orta seviyede	Plan A (Genellikle) 1-Birincil velayet yabancılaştırıcıda kalacaktır şekilde mahkeme kararı 2-Mahkeme EYS terapistine randevu alır. 3-Yaptırımlar: a) Bağlı koparabilir b) Ceza gündeme gelir c) Toplum hizmeti d) Şartlı tahliye e) Ev hapsi f) Tutuklama Plan B (Nadiren gereklidir) 1-Birincil velayet yabancılaştırıcıda kalacak şekilde mahkeme kararı 2-Mahkeme EYS terapistine randevu alır 3-Telkinleri engellemek amacıyla yabancılaştırıcı ebeveyn ile ziyaretin aşırı kısıtlanması.	Plan A ve B ve mahkeme tarafından zorunlu EYS terapisi
Yabancılaştırıcı ağır seviyede	1-Velayet yabancılaştırılan ebeveynde. 2-Mahkeme geçiş programı uygular.	Geçiş programı mahkemenin randevu aldığı EYS terapisti tarafından denetlenecek.

EYS: Ebeveyn yabancılaştırma sendromu.

sel ve grup tedavisi olmak üzere iki yöntem vardır. Mevcut verilerde, ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkinin dinamiklerini değerlendirmek ve terapi sürecinde her iki ebeveynle de çalışılmasının faydalarına dikkat çekilmiştir.^{32,46}

Bu yöntemlerden birisi EYS yaşamış olan çocuklar ve ergenler ile birlikte ebeveynlerinin ele alındığı 16 seanslık grup terapisi'dir.⁴⁷ Tel Aviv Üniversitesi Toplum Ruh Sağlığı ekiplerince EYS yaşayan çocuklar üzerinde kısa süreli grup tedavisi programı uygulanmış ve başarılı sonuçlar alınmıştır.⁴⁷ Terapinin başarısı yabancılaştırıcı ebeveyn, yabancılaştırılan ebeveyn ve çocuk olmak üzere bütün tarafların terapi programına katılması ile ilgili olarak açıklanmıştır. Birbirini suçlayan ebeveynler doğrudan karşılaşmamış ve paralel gruplarda yer almışlardır. Beceri eğitimleri ile birlikte ebeveynlik becerileri daha da güçlenmiş, yabancılaştırılan ve yabancılaştırılan ebeveynler tecrübelerini paylaşmışlardır. Çocuğun velayeti almayan ebeveyni ziyaretiyle ilgili yeniden düzenlemeler yapılmış ve fayda sağlanmıştır. Her iki ebeveyn de çocuğu görme konusunda olumlu yaklaştığı durumlarda çocukların ruhsal durumlarında belirgin düzelmeler görülmüştür.⁴⁷

İkinci terapi yöntemi ise "uzlaşma terapisi" olarak literatürde bildirilmekte ve 9 aşamadan oluşmaktadır.⁴⁸ Terapi aşamaları ve özellikleri Tablo 4'te yer almaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

EYS ruhsal bozukluklarda kullanılan tanı sistemlerinde henüz yer almadığından dolayı özellikle ülkemizde sağlık çalışanları tarafından pek bilinmeyen bir bozukluktur. EYS'nin bilinmesi yabancılaştırıcı ebeveynlerin bu yönetime başvurmasını engellemek ve çocuğun sağlıklı gelişimi açısından önleyici, koruyucu ve tedavi tedbirleri için mutlak önem arz etmektedir.

TABLO 4: Terapi aşamaları ve özellikleri.⁴⁸

1. Aşama	EYS'de çocuk, bir ebeveynin yanında yer alırken diğer ebeveyni reddetmekte, güvenli bir yerde bulunmakta ve ortada bir yerde duramamaktadır. Bir ebeveyn tümüyle seviliyor, diğer ebeveyn tümüyle reddediliyor. Biri tümüyle iyi, öbürü ise tümüyle kötü olarak kabul ediliyor. Bu aşamada çocuğun her iki ebeveyne de eşit mesafede durması ve taraf tutmaması anlatılmaktadır. Sorunları ebeveynler yaşamakta, ebeveynlerin ikisi de çocuğun ebeveyni olarak kalmaya devam etmektedir.
2. Aşama	Bu aşama, EYS'nin çocuğu bilinçaltı düzeyde nasıl etkilediğini gösterir. Bir ebeveyni reddetmek kendiliğinden bir parçasını reddetmekle eşittir. Reddedilen ebeveynle ilgili olumlu anlamların engellenmesi çocuğun o ebeveyn ile ilgili olumlu anlamların engellenmesi çocuğun o ebeveyn ile ilgili yaşam deneyimlerinden çözümlenmesine neden olur. Bundan dolayı, çocuk kendi parçasından ayrılır. Bu tür çözümlerle birlikte bir ebeveyn tümüyle kabul edilirken, diğer ebeveyn tümüyle reddedilir. Sağlıklı bir zihinsel gelişim ve olayları bir bütün olarak değerlendirme yetisi ortadan kalkar.
3. Aşama	Kendiliğinden kabulü aşamasında anne ve babayı sevmenin ve taraf tutmamanın kabul edilmesi ebeveynlerden birinden uzaklaşmak anlamına gelmeyeceği ve gerçek kendiliğinden oluşmasının bir aşaması olduğu ifade edilir.
4. Aşama	Kendiliğinden tekrar güçlü hale gelmesi aşamasında bir ebeveynin telkinlerine karşı çıkarken seçimi olmayan durumlara karşı çıkmayı da öğrenir.
5. Aşama	Her iki ebeveynin de hem iyi hem de kötü yanlarının olabileceği ve iki ebeveyni de bu yönleriyle kabul etmesinin gerekliliği vurgulanır.
6. Aşama	Bu aşamada kişinin zihninin EYS kontrolünde bilinçli ve bilinçdışı düzeylerde nasıl çalıştığını farkına varılması sağlanır. Çözüm gerçekliğe dönmek, şimdi ile geçmişten yeniden bağlantılandırmak ve yaşam deneyimlerinin ana hatlarını yeniden kurmaktır.
7. Aşama	Çatışmadan kurtulmak veya kendisi için en az tehlikeli durumu bulmak için çocuğun çözümü yabancılaştırılan ebeveyn ile ittifak kurmaktır. Bu durum tümüyle bağıllık gerektirir. Yabancılaştırılan ebeveynin kendisini reddetmeyeceğini, misilleme yapmayacağını bilir, dolayısıyla güvenli görünür. Yabancılaştırılan ebeveynin geniş ailesi ile ilgili olumlu kararlar verdikçe çocuk gücünü tekrar kazanır.
8. Aşama	Ailenin bütün parçaları için olumlu duygular ve eylemler yaratılmasına kendiliğinden yardım eder.
9. Aşama:	Çocuk yabancılaştırılan ebeveynin kargaşasından ve alta yatan ebeveyn konularından kurtulur. Burada yabancılaştırılan ebeveynin desteği son derece önemlidir. Yabancılaştırılan ebeveyn ile birlikte aile grup seansları yapılan tedaviyi daha da hızlandırır ve etkili kılar.

EYS: Ebeveyn yabancılaştırma sendromu.

TABLO 5: EYS için dikkat çekici durum ve tutumlar.⁵⁰

EYS için dikkat çekici durumlar
Boşanma süreci-sonrasında veya velayet davaları sonrasında ortaya çıkan, Doğrudan istismarı düşündürmeyecek bir nedenden sorgulamalar sonucu ulaşılan, Kapalı uçlu, onaylatır tarzda, tekrarlayan sorgulamalar ile elde edilen, Öykünün giderek zenginleştiği, çeşitlendiği olgularda, İlk iddianın ortaya çıktığı durumlarda olmamasına ve uzun süreler görüşülmemesi ya da çok sınırlı görüşülmesine rağmen suçlanana giderek artan öfke-nefret-olumsuz duygular durumunda.
Yabancılaştırıcının EYS'yi destekleyen tutumları
Üzüntü, utanç, sıkılma, çekinme yerine ebeveyn adeta reklam yapar gibi çocuğu istismar edildiğini bildirmesi, Aşırı ahlakçı kesilip cinsel olmayan durumların cinsel olarak ifade edilmesi, Cinsel istismarı önleyecek materyallerle çocuğu aşırı meşgul etmesi, Çocuğu cinsel istismar ile ilgili ifadelerle yönlendirip programlaması, Mantıksız, hayatın doğal akışına-gerçeğe uygun olmayan söylemlerin olması, Geçmiş olayları yeniden yorumlayıp, çocuğun cinsel istismar ile ilgili olarak yorumlanmayan daha önceki ifadelerinin şimdi cinsel istismar ile ilgili olarak yorumlanması, İstismar ile ilgili hevesli bir biçimde bilgi toplayıp çocuğun ifadeleri ile ilgili günlük tutulması, Birlikte görüşmede çocuğun cinsel istismarı anlatmasını isteyip çocuğa düzeltici ve hatırlatıcı şeyler söylemesi, Cinsel istismar ile ilgili tıbbi bulguları abartması, Histerik ve paranoid kişilik özellikleri varsa ve çocuğun ifadeleri ve davranışlarını belirgin derecede abartan kişilik yapısının varlığı, Değerlendirmenin cinsel istismar iddiaları ile ilgili olmayan yönlerinde hile ve sahtekarlık yapılması
Değerlendirmede sorulacak sorular ⁵⁰
Diğer ebeveyn çocuk tarafından eleştiriliyor mu? Çocuk diğer ebeveynin ziyaretinden ne kadar memnun oluyor sorusunda ızdırap/korku tepkisi oluşturuyor mu? Çocuk diğer ebeveyni mantıksız ve gülünç rasyonalizasyonlar yaparak reddediyor mu? Çocuk çelişki yaşamıyor mu? (Örneğin bir ebeveyni "tümüyle iyi" olarak tanımlarken diğer ebeveyni "tümüyle kötü" olarak tanımlar.) Çocuk otomatik olarak eşlik eden ebeveynin tarafında mı yer alıyor? Çocuk diğer ebeveynine karşı sergilediği agresif davranışlar nedeniyle suçluluk hissetmiyor mu? Çocuk eşlik eden ebeveynin cümlelerini tekrarlıyor mu? Çocuk diğer ebeveynin akrabalarını, arkadaşlarını ve tanıdıklarını geçerli bir nedeni olmadan reddediyor mu? Çocuk ödünç senaryolar anlatıyor mu?

EYS: Ebeveyn yabancılaştırma sendromu.

Cinsel istismar olgularında fiziksel bulgu oranlarının çok düşük olması göz önüne alındığında; olgunun ortaya çıkış şekli, zamanı, özellikle ilk öyküler, öykülerin hayatın doğal seyrine uygunluğu, kanıtlar (laboratuvar bulguları, video, tanıklar gibi) çocuk ve ebeveynlerin sağlığı gibi durumlar ışığında psikiyatrik değerlendirme önem kazanmakta, hatta belirleyici olmaktadır. Psikiyatrik değerlendirmeyi yapan ruh sağlığı profesyonelleri öyküyü detaylandırıp, bütün kaynaklardan (çocuk, her iki ebeveyn, tanıklar, adli tahkikat dosyası, diğer raporlar vb.) bilgi edindiği takdirde doğru bir sonuca ulaşma ihtimali artabilir. Gerçek ve asılsız adli bildirimleri birbirinden ayırt etmek için; yapılandırılmış ve yapılandırılmamış görüşmelerin sayısı ve kalitesi, ebeveynler ve sosyal çevresi tarafından çocukta tespit edilen davra-

nım problemleri, bildirim ne zaman yapıldığı, olayın üzerinden bildirim zamanına ne kadar süre geçtiği, çocuğun beyanı, bildirim yapısı, çocuğun yaşı, tıbbi kanıtlar, şüphelinin tutumu ve karakteristik özellikleri, sağlık çalışanlarının yaklaşımı gibi hususlar önem arz etmektedir.⁴⁹

EYS'yi ayırt etmek için EYS'nin 8 temel belirlenmesine ilişkin değerlendirme yapılmalıdır.^{7,50} EYS için **Tablo 5**'te yer alan durumlar ve yabancılaştırıcının EYS'yi destekleyici tutumları, sorulacak sorular dikkatlice değerlendirilmeli, asılsız istismar düşünülmeli, süreci en başından itibaren içeren tüm dosya titizlikle incelenmelidir.

Sonuç olarak, EYS bir çocuk istismarıdır ve her istismar gibi suçtur. Fakat bu istismarda iki mağdur

vardır: çocuk ve yabancılaştırılan ebeveyn. EYS ile karşılaşabilecek sağlık çalışanlarının EYS hakkında farkındalığının olmaması hem çocuk hem de yabancılaştırılan ebeveyn açısından trajik sonuçlar doğuracaktır. Bunun için hem sağlık çalışanlarında hem de toplumsal farkındalık oluşmalı, bu tür vakalara ihtiyatla ve multidisipliner esasla yaklaşılmalıdır. EYS tespit edilmesi durumunda adli merciler; çocuğun düzenli aralıklarla ruhsal tedavi alması ve tedavinin sürekliliği için yetki kullanılmalı, hedefteki ebeveyn ve çocuk arasında sağlıklı bir ilişki kurulabilmesi için yabancılaştırıcı ebeveynin haklarını kısıtlamalıdır. Bu hem yabancılaştırıcı ebeveynin manipülatif manevralarını engelleyecek hem de çocuğun tedavi almasını sağlayarak EYS'yi engelleyebilir.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma

ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: Erhan Öksüz, Perihan Çam Ray, Necmi Çekin, Ayşegül Yolga Tahiroğlu; **Tasarım:** Erhan Öksüz, Perihan Çam Ray, Necmi Çekin, Ayşegül Yolga Tahiroğlu; **Denetleme/Danışmanlık:** Perihan Çam Ray, Necmi Çekin, Ayşegül Yolga Tahiroğlu; **Veri Toplama ve/veya İşleme:** Erhan Öksüz, Perihan Çam Ray, Rezan Karabulut; **Analiz ve/veya Yorum:** Erhan Öksüz, Perihan Çam Ray, Necmi Çekin; **Kaynak Taraması:** Erhan Öksüz, Perihan Çam Ray, Rezan Karabulut; **Makalenin Yazımı:** Erhan Öksüz, Perihan Çam Ray, Necmi Çekin, Ayşegül Yolga Tahiroğlu; **Eleştirel İnceleme:** Perihan Çam Ray, Necmi Çekin, Ayşegül Yolga Tahiroğlu.

KAYNAKLAR

- Polat O. Cinsel istismar. Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı 1: Tanımlar. 1. Baskı. İstanbul: Seçkin Yayıncılık; 2007. p.93-158.
- Faller KC. Social Work with Abused and Neglected Children: A Manual of Interdisciplinary Practice. 1st ed. New York: Free Press; 1981.
- Tardieu A. Étude Médicolégale sur les sévices et mauvais traitements exercés sur des enfants. Ann Hyg Publique Med Leg. 1860;13:361-98.
- Caffey J. Multiple fractures in the long bones of infants suffering from chronic subdural hematoma. Am J Roentgenol Radium Ther. 1946;56(2):163-73. [PubMed]
- Polat O. Tıbbi açıdan çocuk hakları ve çocuk istismarı. Onur B, editör. Cumhuriyet ve Çocuk: 2. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi; 1999. p.517-33.
- Sarmet YAG. Medea's children and the parental alienation syndrome. Psicologia USP. 2016;27(3):482-91. [Crossref]
- Torun F. Ebeveyn Yabancılaşma Sendromu: Çekişmeli Boşanmalarda ve Velayet Savaşlarında. 2. Baskı. İstanbul: Mimoza Matbaacılık San. Tic. A.Ş.; 2017.
- Kelly JB, Wallerstein JS. The effects of parental divorce: experiences of the child in early latency. Am J Orthopsychiatry. 1976;46(1):20-32. [Crossref] [PubMed]
- Wallerstein JS, Kelly JB. Surviving the Break-Up: How Parents and Children Cope with Divorce. 1st ed. New York: NY BasicBooks; 1980.
- Gardner RA. The Parental Alienation Syndrome: A Guide For Mental Health and Legal Professionals. 1st ed. Cresskill, NJ: Creative Therapeutics; 1992.
- Gardner RA. Recents trends in divorce and custody litigation. Academy Forum. 1985;29(2):3-7. [Link]
- Gardner RA. True and False Accusations of Child Sex Abuse. 1st ed. Cresskill: NJ Creative Therapeutics; 1992.
- Gardner RA. Sex Abuse Hysteria: Salem Witch Trials Revisited. 1st ed. Cresskill: Creative Therapeutics; 1991.
- Gorey KM, Leslie DR. The prevalence of child sexual abuse: integrative review adjustment for potential response and measurement biases. Child Abuse Negl. 1997;21(4):391-8. [Crossref] [PubMed]
- Edgardh K, von Krogh G, Ormstad K. Adolescent girls investigated for sexual abuse: history, physical findings and legal outcome. Forensic Sci Int. 1999;104(1):1-15. [Crossref] [PubMed]
- Modelli ME, Galvão MF, Pratesi R. Child sexual abuse. Forensic Sci Int. 2012;217(1-3):1-4. [Crossref] [PubMed]
- Finkel MA, DeJong AR. Medical finding in child sexual abuse. In: Reece RM, ed. Child Abuse Medical Diagnosis and Management. 1st ed. Philadelphia: Lea & Febiger; 1994. p.185-247.
- Jones DPH, McGraw JM. Reliable and fictitious accounts of sexual abuse to children. J Interpers Violence. 1987;2(1):27-45. [Crossref]
- Everson MD, Boat BW. False allegations of sexual abuse by children and adolescents. J Am Acad Child Adolesc Psychiatry. 1989;28(2):230-5. [Crossref] [PubMed]
- Tahiroğlu AY, Avcı A, Çekin N, Keskin E, Evliyaoğlu N, Çelik GG, et al. Çocuk cinsel istismarı asılsız bildiri: annenin ruhsal bozukluğu ile ilgili beş olgu [False allegation of child sexual abuse: five cases associated with maternal psychopathology]. Yeni Sempozyum Dergisi. 2016;54(4):16-20. [Crossref]
- Jonston JR, Campell LE. Impasses of Divorce: The Dynamics and Resolution of Family Conflict. 1st ed. New York: The Free Press; 1988.
- Jonston JR. Children of divorce who refuse visitation. In: Depner CE, Bray JH, eds. Non-Residential Parenting: New Vistas in Family Living Newbury Park. 1st ed. CA: Sage Publishing; 1993. p.109-35.

23. Johnston JR. Parental alignments and rejection: an empirical study of alienation in children of divorce. *J Am Acad Psychiatry Law*. 2003;31(2):158-70. [PubMed]
24. Jonston JR, Walters MG, Olesen NW. The psychological functioning of alienated children in custody disputing families: an exploratory study. *American Journal of Forensic Psycholog*. 2005;23(3):39-64. [Link]
25. Berns S. Parents behaving badly: parental alienation syndrome in the family court-magic bullet or poisoned chalice. *Australian Journal of Family Law*. 2001;15:191-214. [Link]
26. Baker AJL. Knowledge and attitudes about the parental alieation syndrome. A survey of custody evaluators. *American Journal of Family Therapy*. 2007;35(1)1-19. [Crossref]
27. Lavadera AL, Ferracuti S, Togliatti MM. Parental Alienation Syndrome in Italian legal judgments: an exploratory study. *Int J Law Psychiatry*. 2012;35(4):334-42. [Crossref] [PubMed]
28. Bala N, Hunt S, McCarney C. Parental alienation: canadian court cases 1989-2008. *Family Court Review*. 2010;48(1):164-79. [Crossref]
29. Gardner RA. *The Parental Alienation Syndrome*. 2nd ed. Creskill, New Jersey: Creative Therapeutics; 1998.
30. Baker AJL. *Adult Children of Parental Alienation Syndrome: Breaking the Ties That Bind*. 1st ed. New York: W. W. Norton & Co; 2007.
31. Heider F. *The Psychology of Interpersonal Relations*. 1st ed. New York: Wiley; 1958. [Crossref]
32. Campell TW. Why doesn't parental alienation occur more frequently? Significance of role dicrimination. *The American Journal of Family Therapy*. 2005;33(5):365-77. [Crossref]
33. Bodenhausen GV. Stereotypic biases in social decision making and memory: testing process models of stereotype use. *J Pers Soc Psychol*. 1988;55(5):726-37. [Crossref] [PubMed]
34. Skowronski JJ, Carlston DE. Social judgment and social memory: the role of cue diagnosticity in negativity, positivity and extremity biases. *Journal of Personality and Social Psycholog*. 1997;52(4):689-99. [Crossref]
35. Bargh JA. The cognitive monster: the case against the controllability of automatic stereotype effects. In: Chaiken S, Trope Y, eds. *Dual Process Theories in Social Psychology*. 1st ed. New York: Guilford Press; 1999. p.361-82.
36. Gardner RA. *Therapeutic Interventions for Children with Parental Alienation Syndrome*. 1st ed. Cresskill, NJ: Creative Therapeutics; 2001.
37. Gardner RA. Introduction. In: Gardner RA, Sauber SR, Lorandos D, eds. *The International Handbook of Parental Alienation Syndrome: Conceptual, Clinical and Legal Considerations*. 1st ed. Springfield: IL Charles C Thomas Publisher; 2006. p.5-11.
38. Baker AJL, Fine PR. *Beyond The High Road: Responding To 17 Parental Alienation Strategies Without Compromising Your Morals or Harnin Your Child*. 2008. [Link]
39. Verhaar S, Matthewson ML, Bentley C. The Impact of Parental Alienating Behaviours on the Mental Health of Adults Alienated in Childhood. *Children (Basel)*. 2022;9(4):475. [Crossref] [PubMed] [PMC]
40. Salter M, Blizard R. False Memories And The Science Of Credibility: Who Gets To Be Heard? *J Trauma Dissociation*. 2022;23(2):141-147. Epub 2022 Jan 20. [Crossref] [PubMed]
41. Mısırlısoy M, Ceylan S. Olay sonrası yanlış bilgi paradigması: Yaşlanma ve stresin etkisi [Suggestibility to the misinformation paradigm: effects of aging and stress]. *Türk Psikoloji Yazıları*. 2014;17(33):60-73. [Link]
42. Lowenstein LF. The psychological effects and treatment of parental alienation syndrome. In: Gardner RA, Sauber SR, Lorandos D, eds. *The International Handbook of Parental Alienation Syndrome: Conceptual, Clinical and Legal Considerations*. 1st ed. Springfield: IL Charles C Thomas; 2006. p.292-301.
43. Baker AJL. The long-term effects of parental alienation on adult children: a qualitative research study. *The American Journal of Family Therapy*. 2005;33(4)289-302. [Crossref]
44. Verrocchio MC, Baker AJL. Italian adults' recall of childhood exposure to parental loyalty conflicts. *Journal of Child and Family Studies*. 2015:95-105. [Crossref]
45. Ben-Ami N, Baker AJL. The long-term correlates of childhood exposure to parental alienation on adult self-sufficiency and well-being. *The American Journal of Family Therapy*. 2012;40(2):169-83. [Crossref]
46. Gardner RA. Pratical limitations in considering psychoterapy with children of separation and divorce. *Psychoterapy*. 1994;31:254-61. [Crossref]
47. Toren P, Bregman LB, Zohar-Reich E, Amitay GE, Wolmer L, Larol N. Sixteen-session group treatment for children and adolescents with parental alienation and their parents. *American Journal of Family Therapy*. 2013;41(3):187-97. [Crossref]
48. Rand DC, Rand R. Factors affecting reconciliation between the child and target parent. In: Gardner RA, Sauber SR, Lorandos D, eds. *The International Handbook of Parental Alienation Syndrome: Conceptual, Clinical and Legal Considerations*. 1st ed. Springfield, IL: Charles C Thomas; 2006. p.163-76.
49. Çelik GG, Tahiroğlu AY, Avcı A, Meral D, Çekin N. İstismar olgularında asılsız bildiri: bir olgu sunumu [False allegation in abuse cases: a case report]. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*. 2008;9(1):49-53. [Link]
50. Andritzky W. The role of medical reports in the development of parental alienation syndrome. In: Gardner RA, Sauber SR, Lorandos D, eds. *The International Handbook of Parental Alienation Syndrome: Conceptual, Clinical and Legal Consideraions*. 1st ed. Springfield, IL: Charles C Thomas; 2006. p.195-208.